

Metai XV.

1904¹

Num. 11.

ŪKININKAS

tautiškai-politiškas žmonių laikraštis

išeina kas mėnuo vieną kartą.

Turinys:

Dėlei pastatymo paminklo Kcrynai II Vilniuje.

I. Katrės paminklas. *Vilnietis.*

II. Paskutinės Lenkijos dienos. *Ss.*

Kodėl skursta sodietis? V. (pabaiga).

Kodėl mus spaudžia? Vertė *Ss.*

Pas paminklą dro V. Kudirkus. — *ks.*

Susipraskim! (Iš L. Tolstojaus laišku).

Zinios. Iš Lietuvos. Iš svetimų šalių.

Nuo Red. ir Adm.

Prekė 15 kap.

Adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreussen,
Fabrikstrasse No. 27.

„Ūkininko“ pardavinėjimas.

Parsisiųždinamoji metų prekė:

Prūsiose (Vokietijoje) ir Austrijoje	. 2 marki.
Anglijoje	. 3 šilingai.
Amerikoje	. 75 centai.
Lietuvoje (Maskolijoje) kuvertuose	. 3 rubliai.

Apgarsinimai priimami „Ūkininke“ po 15 kap. už paprastą eilutę arba jos vietą. —

ŪKININKAS

tautiškai-politiškas žmonių laikraštis

išeina kas mėnuo vieną kartą.

Vardan tautos labo, tiesos ir laisvės!

Dėlei pastatymo paminklo Kotrynai II Vilniuje.

I.

Katrės paminklas.

10 rugsėjo d. rusų vyriausybė ir jos šalininkai šventė didelę šventę Vilniuje. Policijos įsakymu visas miestas buvo papuoštas, visos jo gatvės gairėmis iškaišytos. Iš-pat ryto ant Katėdros ploto krutėjo, kaip skruzdėlynas: minia žmonių laukė atvažiuojant caro brolio Mykolo. Šalyj Katėdros bažnyčios, kame kitados būdavo šv. Kazimero prekymečiai, pasirodė naujas, jaunas sodas, likšiolai aukšta lentų tvora aptvertas, o tą dieną nuvalytas nuo lentų. Tame sode tarp medelių ir žolynų kyši šmėklė — stovyklas, rusvai - pilku maišu apmautas, iš abiejų šmėklės pusių tupi po vieną dvigalvį erelį, rusų viešpatystės ženklą. Visa ta žmonių minia — valdžios didūmenė, įvairių įstaigų valdininkai, mokyklų atstovai su savo parinktaisiais mokiniais, žemiečių viršininkai su savo varu atsivarytaisiais „staršinomis,“ susirinko pagerbtų to stovylo. Buvo tų nemaža ir Lietuvos bajorų didūmenės (sako į 60 ypatų) ir vyskupai — Ropas iš Vilniaus ir Paliulionas iš Kauno. Daugiausiai visus priviliojo Mirskio, Vilniaus general-gubernatoriaus, žodžiai, ištarti į Lietuvos didūmenę, neužilgo prieš tą šventę. Jis sakė: „jeigu jūs būsite ant tos šventės, tada aš carui pranešiu, kad jūs esate paklusnūs jo valdžiai, o jis išgirdęs tai nuo manęs, palengvīs šio krašto buitį.“ Toliaus lanku stovėjo karūmenė, kaip debesys, o pakraščiuose, šę ir tų krūvomis susispietę daugybė visokių žiopsotojų, mažų ir didelių, žydžiukų, driskių, ir teip visokio amato žmonių. Pa-

skirtu laiku atvažiavo ir didysis kunigaikštis, caro brolis, vietinės vyresnybės vaksale sutiktas ir jos čia didele pagarba atlydėtas. Artinantės dyliktai pradėjo melstis prieš stovylą, o katalikų kunigija spudino Katėdros bažnyčion teip-pat melstūsi. Pasibaigus popų maldoms, buvo nutrauktas nuo šmėklės maišas, ir pasirodė prieš susirinkusius Antrosios Kotrynos, buvusios rusų carienės, stovylas. Ūmai sudrebėjo visas miestas, kaip nuo griausmo, bent pusę valandos artilerija šaudė iš armotų, net namų stiklai virpėjo, — tai karūmenė sveikino carienės stovylą. Po to viso traukimo kalbėjo caro brolis ir da kai-kas iš vyriausybės apie tai, kiek gero padariusi ta carienė Rusijai, kad už tai jai stovylas esąs pastatytas, ir tt.

Atidengus paminklą, visi švečiai didžiūnai susirinko pasi-linksmintų ir išgertų. Per puotą drąsesnieji valdininkai sakė prieš caro brolių kalbas, iš-auksto išsimokytas. Kiekvienas stengėsi girti ir išgirti Kotryną ir dabartinį rusų valdžią, norėdamas įsisteikti caro broliui ir paaukštinimą už tai gauti. Tose kalbose buvo iki padangių keliama visa, kas rusų ir niekinama visa, kas šio krašto. Lietuvos bajorai, kurie tada buvo prie puotos, drauge su rusais klausė, ausis pastatę, ir nesigėdėjo. Jie užmiršo arba nenorėjo atsiminti, kad jų senoliai, bočiai, prabočiai, įsakymu tos Kotrynos buvo žudomi, išvaryti iš savo krašto, kad nuo jos mūsų šalis kenčia didžiausius vargus ir rusų vyriausybės prispaudimus. Ištiesų nevieną būtų šiurpas paėmęs, kad tą be sėdėdamas būtų visa tai atsiminęs, nevieno tėvas, da gyvas būdamas, būtų išsižadėjęs, kad būtų žinojęs, jei jo sūnus puotuos drauge su mūsų krašto skriaudėjais ir klausysis išjuokiant rusus tai, ką jis už šventa laikė.

Kaip elgės tie, kurie nedalyvavo toj šventėj — lietuviai ir lenkai? Daugumui Vilniaus gyventojų visai nerūpėjo ta šventė jie buvo ramūs, kaip ir kitas dienas, bet vis tik nujėgė, kad tai vyriausybės užmanymas, kuris nieko gero nežada mūsų kraštui, daugalis buvo tokių, kurie visą dieną nesirodė ant gatvės, sėdėjo namie. Jų mąstys buvo pilnos kartybės ir skaudžių krašto atsiminimų. Tulas, kuriam reikė praeiti pro Katėdros plotą, vengė ištolo tos gaujos, susispietusios ties stovylu, su paniekinimu žvalgė į tą minią ir sukandęs dantis keikė ją ir visa širdimi geidė jei to, ko pavergtieji geidžia vergėjams.

Kas gi buvo Antroji Kotryna, ką yra padariusi Lietuvai, kad rusai pastatė jai paminklą Lietuvos širdyje — Vilniuje?

Jau šimtas suviršum metų sukako jei mirus, šimtas su viršum metų yra nuo to, kada mes velkame rusų vyriausybės jungą, kurį uždėjo mums ta carienė. Pribaigusį lenkų karalystę, kuri susilpnėjo dėl didumenės ištvirtimo, ji išdraskė jos pakraščius ir pasidalino juos su vokiečiais. Tikroji Lietuva, tai yra Lietuvos kunigaikštystės dalis, lietuvių apgyventa, buvo carienės užimta 1795 metais. Nuo to laiko pradėjo grūstis rusai mūsų tėvynėn, užiminėti lietuvių žemes. o lietuviai, kurie nenorėjo klausyti nedorų Kotrynos įsakymų, buvo gabenami tolimosna Rusijos šalysna. Ūkininkai — sodiečiai ir pirma ėję sunkią baudžiavą da smarkiaus liko suveržti įvairiais Kotrynos įstatymais. Tada buvo laikas, kada ponai galėjo daryti su savo baudžiauninkais, ką norėjo: mainyti kitam ponui nekenčiamą žmogų ant šunies, plakti rykštėmis menku kuo prasikaltusį valdinį, kiek tik lindo ir tt. Kotryna vis tai žinojo, bet jai, kaip ir kitiems ponams nerūpėjo žmonių vargai. Ji dagi užgynė sodiečiams skūstis ant ponų už padarytas skriaudas. Kiekvieną pasiskundusį įsakė smarkiai bausti. Rusijos sodiečiai baudžiauninkai, nebegalėdami ilgiaus tvirti, pakėlė prieš Kotryną maištą. — Žengdama rusų viešpatystės sostan carienė metė Liuterio tikėjimą ir pervirto pravoslavijon. Išsižadėjusi savo tikėjimo, ji nesigailėjo ir kito sielos arba sąžinios. Užėmusi Lietuvą ėmė unitus ir katalikus versti pravoslavijon. Bizūnais ir rykštėmis pervertė apie 2 milijonu unitų ir katalikų pravoslavais, ir paskui garsinos carienė, kad šie vargšai geruoju, su didžiausiu džiaugsmu pavirtę pravoslavais. Daugybė katalikų ir unitų bažnyčių, Kotrynai paliepus, buvo paversta cerkvėmis, o jų turtai paimti išdan, arba popams išdalinti. Norėdama priveisti Lietuvoje rusų, išdalino tę didžiausius žemės plotus savo pataikūnams. Kad vardas „Lietuva“ neprimintų lietuviams jų buvusios viešpatystės, užgyvė mūsų šalį tikru vardu vadinti, o praminė ją gubernija, nuo senų-senovės rusų pravoslavų kraštu. Tokiu būdu carienė Kotryna, pervirtusi iš vokiečių liuterės ruse pravoslavė piktesnė buvo Lietuvai už tulus Rusijos valdovus. Da prieš pastatysiant Katrei paminklą rusų vyresnybė, norėdama prirengti rusų ir kitų tautų visūmanę apmąstytam užmanymui, kad ji gerai sutiktų jo įvykinimą, kurstė savo šalininkus garsinti laikraščiuose ir šėip jau raštuose skelbti carienės nuopelnus. Žinoma, nemaža atsirado įvairių valdininkų, kurie vienu balsu iš-

gyrė tai, ko valdžia norėjo — Kotryną paleistuvę išgarbino, kaip kokią šventąją. Ne dykai toks garbinimas: vyriausybė atsilygis savo tarnams — tai paaugštinimu tai medaliais. Ministrui Mirskiui teikiant, vienas tokių rašytojų Vinogradovas net visai laikraščiuose buvo caro pagirtas. O ką jau bekalbėti apie tą dieną, kurią Katrės stovylos buvo nudengtas: visi rusų baurieji laikraščiai užreiškė, kad ne vien rusai džiaugėsi paminklu, bet lenkai ir lietuviai su didžiausia pagarba apvaikščioję tą neisakomai šventą dieną, tik džiaugėsi tik linksminėsi. Tik piktumas ima, skaitant tokius melus. Juk kiekvienas mato, kad policijantai neišgero pastatyti prie tos šmėklės matyti neišsitiki geroji valdžia nė lenkais nė lietuviais, bijo, kad jie kokią dieną neiškeltų mylimosios Katrės padaugėsna, padėję po jos kokią dovaną su paraku. Kam gi vyresnybė skelbia tokius nebūtus daiktus? Pirmą tam, kad pasirodyti carui, kad ji yra ištengusi surusinti kraštą, antra, kad mus suerzinti, išjuokti ir išniekinti pasaulio akise. Tegul teip daro. Rasiu mums visa tai gerui išeis. Tuotarpu skaudu mums panašus jos darbai regėti ir panašių paskalbų klausyties, bet tai priverčia mus atsibusti ir sukrusti. Kotrės paminklas tai regimas ženklas rusų vyriausybės užmanymą. Visos tos cerkvės Lietuvoje, o ypač Vilniuje pritupdytos, paminklai — Muravjovo — koriko, apie kurį buvo „Ūkininke“ savo laiku rašyta, pravoslavų koplyčios ir tt. tai istorija tų vargų ir nelaimių, kurias mums rusų vyriausybė yra atnešusi. Reikia tikėtis, kad Kotrės paminklas tai da nepaskutinis rusų darbas Vilniuje. Netrukus rasit išgirsime užmanymą stovylo Siemaškai, kuris Muravjovo laikais išsižadėjęs unitų tikėjimo pervirto pravoslavijon ir kitus verste vertė išsižadėti savo tikėjimo ir pereiti pravoslavijon. Tegul stato ištisą eilį panašių stovylių. Lietuviai atvykę Vilniun Kalvarijon arba dėlko kito tegul stebisi į juos ir atsimenta rusų nelemtus darbus. Ateis laikai, kada susipras Lietuva ir tų paminklų nė dulkės neliks, o tuo tarpe jie tai esti mums ugnimi, kuri uždegs neapikantą visų mūsų krašto skriaudėjų.

Vilnietis.

II.

Paskutinės Lenkijos dienos.

Su vardu Kotrynos II, Rusijos ciecorienės, viešpatavusios nuo 1762 iki 1796 m., surištas yra svarbus Lietuvos gyvenime

atsitikimas — išnykimas Lenkijos, kaip viešpatystės ir perėjimas Lietuvos žemių į Maskolijos rankas. Tai įvyko per tris t. v. „Lenkijos padalinimus“ 1772, 1793 ir 1794 m.

Dalis Lietuvos, kaip mokina mus istorija, tapo surišta su lenkais pabaigoj XIV amžiaus, kada Jogaila, didis Lietuvos kunigaikštis vedė Lenkijos karalaite Jadvygą ir priėmė katalikiškąjį tikėjimą.

Atsitiko tai 1386 m. Lietuva tame tarpe buvo garsi ir galinga viešpatystė, jai prigulėjo ne tik lietuvių apgyventos žemės bet ir žemės baltrusių ir mažrusių (malorosų, ukrainiečių) apgyventos. Lenkija ir Lietuva, suvienijusios savo pajėgas, netik ką apsigina nuo antpuolių Kryžininkų Ordono, bet 1410 metuos galūtinai sulaužo jo galybę. Vėliaus Lenkija apima ne tik Vakarinius Prūsus, bet priverčia mokėt sau donį ir Rytų Prūsams. Šiaurės pusėj Lietuvai ir Lenkijai prigulėjo Kurlandija, rytų pusėj rubežius siekė veik-Smolenską ir ėjo žemyn, pro Kieva iki Juodųjų Marių. Tai buvo labai platūs žemės plotai, kurie atsirėmė iš vienos pusės į Baltijos iš kitos — į Juodąsias Mares. Viešpatavimas Jogailaičių (Jagellonów) priguli prie šviesiausių Lenkijos istorijos dienų. Tas tarpas apima veik 200 metų (1386—1572). Vienas tik dalykas meta tūlą šašėlį ant tų šviesių Lenkijos dienų, būtent nesusipratimai ir ginčai tarp lenkų ir lietuvių, arba, geriaus sakant, tarp lenkų šlėktos ir lietuvių bajorijos dėlei valdymo reikalų. Veik per ištisus du amžiu Lenkijos valdovai suka sau galvą, kokiū būdu galima būtų teip prijungti Lietuvą prie Lenkijos, kad atsiskyrimas tarp jų nebūtų galimas.

Daromi yra yvairūs suėjimai didžiūmų, rašomi sutarimai arba nnijos, susiaurinančios Lietuvos laisvę. Tose tāsynėse galų gale lenkai paėmė viršų: 1569 m. Lubline tarp Lenkijos slėktos ir dalies Lietuvos bajorijos tapo padarytas sutarimas (unija), kuris Lietuvai atėmė nepriklausomybę, atidavė ją į rankas lenkiškosios šlėktos.

Todėl Lietuvos likimas, jos klotis nuo to laiko prigulėjo nuo Lenkijos.

Bet neilgai Lenkija džiaugėsi vaisiais savo politikos. Į tiečius metus po Liublino unijos miršta Zigmantas Augustas, paskutinis karalius iš Jogailų kartos (1572) ir nuo to laiko prasideda Lenkijos puolimas. Buvo tai gadynė reformacijos,

mokslas bažnyčios reformatorių Liuterio ir Kalvino atrado savo pasekėjus ir Lenkijoje ir Lietuvoje. Vaidai bažnytiniai persikelia iš vakarų į rytus ir užkrėtė teipgi Lenkiją. Ukrainiečiams nepatinka įvesta po Liublino unijos lenkiškoji administracija, ir jie pradeda kelti maištus. Ant Ukrainos užpuolė turkai, kuriems tuomet prigulėjo Krimas ir kiti Juodųjų Jūrų pakraščiai. Prie tų nelaimių prisidėjo da tūlas prispaudimas ukrainiečių kaip nekatalikų*) Turkų antpuoliai buvo atmušti, bet ukrainiečiai nerimo po valdžia Lenkijos, ir Bohdanui Chmielnickiui vadovaujant, sukilo kovoti už savo laisvę. Po kelių laimingų mūšių ant galo ukrainiečiai tapo sumušti lenkų kariūmenės. Negalėdami patis atsikratyti nuo lenkų valdžios, ukrainiečiai ieškojo pagalbos pas maskolius ir 1654 m. padarė su jais t. v. Perėjaslavo sutartį ir tokiu būdu pasidavė Maskolijos globai. Vadinamoji Trisdešimt metinė karė, kilusi dėlėi bažnytinių ginčų persikėlė ir į Lenkiją, kame protestantai buvo persekiojami, kaip ir kitur, ir neturėjo lygiu su katalikais tiesų. Į Lenkiją isibrovė Švedų kariūmenė 1655 m. ir padarė daug pragaisties. Švedai čia šiautė ištikus 3 metus. Antrą syk Švedai užpuolė Lenkiją 1703 m., ir laikė ją, savo valdžioje iki 1709. Galą švedų viešpatavimui Lenkijoje padarė mūšis ties Poltava (Ukrainoje), kame Švedų karalius Karolius XII tapo nuveiktas maskolių kariūmenės. Prie karės nelaimių prisidėjo da maras, kuris tame tarpe siautė Europoje. Daug vietų aptuštėjo, laukai gulėjo dirvonais, nebuvo kam mokėt mokesčiai, viešpatystės išdas buvo veik tuščias, kareiviams algos buvo neišmokėtos . . . Tokis šalies padėjimas reikalavo didelės pagalbos, didelio apsukrumo ir išminties nuo Lenkijos valdžios. Bet ant nelaimės pati valdžia buvo niekam netikus. Seimas buvo rankose vienos šlėktos, ir įvedimas kokio nors įstatymo reikalavo visų balsų pritarimo. Kas buvo priešingas kokiam nors užmanymui, tas šaukė „veto“ (priešinuos) ir užmanymas turėjo griūt. Pakako dagi vienui vieno prieštaraujančio balso. Beto karaliai buvo renkami šlėktos. Dėlėi tų rinkimų kildavo baisūs ginčai ir vaidai. Iš to, žinoma, naudojosi kaimynai, kurie kišosi į tuos ginčus, dagi stengėsi juos prilaikyti ir tokiu būdu gaišinti Lenkijos atsigriebimą

*) Iš pradžių ukrainiečiai buvo pravoslavai, bet 1596 ant susirinkimo (sobor) Bereste pasidavė Rymo-Katalikų bažnyčios valdžiai, nemainydamie tūlą savo bažnyčios įstatymų. *Red.*

ir sustiprėjimą. Bet tankiai ir pats karališkojo vainiko kandidatai, brangindami savo ypatingą reikalą daugiau, ne kaip tėvynės reikalus, kvietė svietimšalius pagelbon. Didžiausią įtakmę ant politiško Lenkijos gyvenimo įgijo Maskolija. Kada Lenkijoje kilo vaidai tarp Augusto II ir Stanislovo Leščinskio dėl užėmimo karališkojo sosto, pirmasis kreipėsi prie Maskolijos caro Petro I, prašydamas jo pagelbos. Pagelba Petras I mielai suteikė, pasodino ant Lenkijos sosto Augustą II, kuris už tai gelbėjo Petrui I įkūnyti Maskolijos užmanymus Lenkijoje. Svarbiausi Maskolijos užmanymai tai buvo atvertimas unijotų į pravoslaviją. Jau pabaigoj XVII amžiaus (1686) tapo Andrušove surašytas traktatas, pagal kurį Maskolija įgijo didesnes tiesas spręsti apie bažnytinius Lenkijos reikalus. Vėliaus Maskolija įgijo da didesnes tiesas ir maišėsi ne tik į vyskupyščių, bet ir į parapijų reikalus, įstatydavo savuosius vyskopus, prabaščius, baudavo nusikaltusius ir tt. Lenkijos karalius Augustas II tylėjo. 1741 m. Maskolija stačiai reikalauja nuo lenkų valdžios sugražinti 114 unijotų cerkvių, kurios būk esančios pravoslavams išplėstos, be to skundėsi apskritai ant persekiojimo pravoslavų bažnyčios Lenkijoje. Unijotai, atkakliai persekiojami maskolių valdžios, pradeda priiminėti katalikystę. Iš to kyla da didesni nesusipratimai tarp Maskolijos ir Lenkijos: ankstybesnieji sutarimai reikalavo, kad unijotų bažnytiniai turtai nepatektų katalikų bažnyčiai.

Tuo tarpu užžengė ant Maskolijos sosto Kotryna II (1762) ir vedė toliaus pradėtą savo pirmtakūnų darbą. Pasiliuosavus Lenkijos sostui, Kotryna II pasistengė kad būtų išrinktas Stanislovas Poniatowski. Per savo vietininkus Varšavoj Repniną į Kaiserlingą ji įduoda Lenkijos karaliui reikalavimą, kad Maskolijai būtų sugražinta 200 cerkvių, kurios buvusios pravoslavijai išplėstos. Už neišpildymą to reikalavimo Repnin baugina įleidimu į Lenkiją kariūmenės su 40000 kareivių. 1766 m. seimui neišpildžius Maskolijos reikalavimus, įeina į Lietuvą Maskolijos kariūmenė ir apima turtus pasipriešingusių Maskolijai vyskupų. 1767 m. įleidžia Repnin į Varšavą 500 kareivių su armotoms. Lenkijos valdžia nesitveria už ginklo, nesigina, bet vis daugiau nusileidžia. Ant galo 1771 m. Maskolija susiprato su Prūsų ir Austrijos karaliais ir 1772 m. įvyko pirmas Lenkijos padalimas: Maskolija gavo dabartines Vitesko ir Mogilevo gubernijas, Prūsija — Vakarinius Prūsus, Austrija — Galiciją. Praslinkus 20 metų

įvyko antras padalinimas, bet per tą laiką Lenkija buvo įgijusi ir daugiaus šviesos valdymo dalykuose ir daugiau pajėgos. Nežiūrint ant yvairių paimių ir Maskolijos intrygų 1788 m. seimas nusprendė įvesti pamatines viešpatystės reformas. Tas seimas tvėrė iki 1791 m., t. y. veik 4 metus (t. v. „czteroletni sejm“) ir daug pikto prašalino: prašalino rinkimą karalių, įstatė, kad sprendimai seime būtų paremti ant balsų daugumo, miestiečiai įgijo didesnę laisvę, o sodiečiams buvo bent suteikta viltis atliuosavimo jų nuo baudžiavos. Nors tai buvo nedidelės atmainos, bet jos nepatiko netik Maskolijai, bet ir daugeliui didžiūnų. Priešininkai tos konstitucijos, kuri pirmą syk išdriso susiaurinti neapribuotą laisvę lenkiškosios išdykusios šlėktos, platino nebūtas paskalas apie naujus užmanymus, pranašavo perversmą (revoliuciją), kraujo praliejimą. Priešininkai naujos tvarkos susirinko Targoviuos (t. v. „Konfederacija Targovicka“) tartis, ką daryt, kaip sunaikyt „maistininų“ darbą. Prie to susirinkimo pagaliaus pristojų ir pats Karalius Stanislovas Poniatowski. Norėdami išgelbėti savo šalį („ojczną“) nuo naminių priešų tie „tėvynės“ vadovai kreipėsi prie Maskolijos ir prašė jos pagalbos. Tame dalyke ne mažą įtekmę turėjo ir Maskolijos įtekmė, papirkimai, intrygos. Prie tų Lenkijos pardavėjų priguli garsus didžiūnų vardai: Potocki, Rzewuski, Branicki, Massalski, Kossakowski, Małachowski, Naruševič, Ożarowski — iš viso apie 20. Kada tikrieji tėvynės sūnūs su dideliu pasišventimu gynė savo šalį, didžiūnai — išdavėjai ardė jų darbą, vienybę, laikydami pusę Maskolijos. Prie tokių sylygų sunku buvo laimėt, juo kad ne daug buvo nė kariūmenės. Lenkija turėjo tame tarpe apie 50000 kareivių, tuo tarpu Maskolija apie 120000. Prasidėjus karei, lenkų valdžia vos 40000 tesurinko kareivių t. y. 3 syk mažiau. Nedyvai todėl, kad tapo nuveikta ir 1793 m. įvyko antras o neužilgo po to trečias Lenkijos padalinimas. 1794 m. vadu Lenkų kariūmenės buvo garsus jenerolas — lietuvis Kosčiuška, kuris pradžioj ties Roclavicais nuveikė daug didesnę maskolių kariūmenę, bet vėliaus ties Maciejovicais tapo pats nuveiktas. Matydamas neapgalėsiąs maskolių su didžiu nusiminimu sušuko: finis Poloniae (pabaiga Lenkijos). Ss.

Kodėl skursta sodietis?

V.

Ką daryt?

Draugijinis padėjimas gyventojų Kauno gub. atsiliepia ant ekonomiškojo jų gyvenimo teip, kaip pastyrimas ant veikimo atskiro žmogaus. Vos tik iškiš žmogus galvą iš savo gričios ir išvažiuos prekyvietėn, nors ir į artimiausiąjį miestelį, kaip be matant jis pasijus užpultas ir nuskriaustas.

O prekyvietėn reikia važiuoti, nes reikia pinigų namams, mokesčiams. Nors ir jAVai teisingu saiku saikėti, po 25 gorčius į pūrą, tai visgi sodietis abejoja, ar neatras kartais mažiau, nes ant prekyvietės tyčia teip saiki, kad nebūtų 25 gorčių pūre, o paskui paskiria bausmes, dagi patį pirkinį atima. Žydas, norėdamas nuderėt koki pusauksinį, tuo baugina pašauksiąs policiją dėlei mažo saiko, nors jis perka svarais.

Sitai, sugryžo sodietis iš prekyvietės, laimingai pardavęs savo išteklių, bet jis tę matė, kaip policijos tarnai mušė lazdomis sodiečių arklius už tai, kad jie sustoję ne tam tikroje vietoje, matė kaip viens policijos tarnas ėmė nuo sodiečio kriaušes be pinigų, kaip kits su lazda tyčia sukulė sodietei grietinės (smetonos) šotį už tai, kad ji norėjo jį parduot ant syk, o ne stuopomis, arba gorčiais, matė, kaip daktaras liepė išverst visą pintinę gervuogių už tai, kad jos buvusios nenusirpusios, o tuo tarpu jos buvo geros, jis girdėjo pasakojant, kaip suėmė tūlą sodietį, atėmė nuo jo pinigus ir palaikę jį iki vakaro paleido, bet pinigų neatidavė ir tt.

Jam paranku būtų penėti meitelius ir vežti juos į miestą parduot, bet jis yra girdėjęs, kad tę yra toks veterinorius, kuris nesveikiems gyvuliams pila į snukį karbolinę rūkštį. Bet ką tu su juo padarysi, jei jis ims ir įpils tos pat rūkšties ir sveikam gyvuliui, ypatingai nemokant su juo apseit? Jeigu daktaras galėjo geras gervuoges išverst į upę, tai kodėl veterinorius turėtų būt geresnis ir plikinti gerkles tik sveikiems gyvuliams? Todėl jis velija nepenėt meitelių.

Bene prie tokių apystovų gali atsirasti noras verstis prekyste, važinėti tankiai prekyvietėn, penėti meitelius ir tt.?

Jei aukštesnėji valdžia nori pakelti pramonę sodžiuose, tai turi sodiečiams suteikti tokias jau tiesas kaip ir ki-

tiems gyventojams, kad per tai sodžiaus gyventojas taptų šalies valstiečiu, o ne „valdininku nelaisviu“, kad įstatymai, ką gina valdininkus nuo sodiečių, apgintų teip-gi sodiečius nuo sauvalės valdininkų. Dabar kur tik kreipiesi ir jieškai pagelbos, niekur jos nerandi, ar paspaudi vieną ar kitą mašinos ratelį, vis nieko negelbti — mašina sugadyta. Bet sodietis ir nejieško skriaudų atlyginimo; jam reikėtų dėlei to daug sugaišt, išleisti rublį — kitą, o jo priešininko visgi bus viršus: uriadnikas užstos tarpininką, tarpininks — raštininką.

Daug gero galėtų atnešti išleidimas suprantamai išguldytų šalies įstatymų, kurie dabar, patalpinti storose knygose, yra prieinami tik mokslininkams ir valdininkams, kitiems gi kokianors įstatymų knyga yra tai klaji vieta, po kurią reikia klaidžioti, negalint nieko supaisyti. Ak įstatymai, mažiau-daugiau nurodo valstiečio pareigas (priderystes), tuo tarpu tas valstietis, kuriam tie įstatymai rašyti, jokių būdu negal jų žinoti.

Yra parašytos žmonėms knygos ir knygelės, ką mokina, kas yra žemės viduryj, kas ant dangaus, kas vandens laše, kaip gyvena negrai (murinai) Aprikoj, koks politiškias Anglijos surėdymas ir kt. — viskas išguldoma suprantamu, aiškiu būdu. Kodėl-gi nėra išleistų tokiu pat būdu įstatymų? Tai gali būt aiškinama dvejopu būdu: arba tie ponai, ką rašo knygas, gyvendami tarp keturių sienų, nežino, ko reik gyventojams miestų ir sodžių, arba teip daroma tyčia, kad žmonės nežinotų įstatymų. Paprašius Krakių valsčiaus raštininko įstatymų apie valsčiaus sūdą (teismą), tas įduoda storą knygą, ant kurios pirmo lapo yra parašyta: „Волоостной Судъ“; atidares-gi knygą randi, kad tai „Положение о крестьянахъ, вышедшихъ изъ крѣпостной зависимости“. o knyga, kurioj kalbama apie valsčiaus sūdą ir kuri yra valsčiaus valdyboj, vadinasi kitaip. Aišku, kad čia įstatymai yra slepiami nuo žmonių.

Sodiečiui būtų labai pravartu pažinti įstatymus: iš jų jis patirtų, kad ir pristavui su uriadniku ne viskas leista daryt, kad jiems pavesti geležiniai pančiai gali būt vartojami tik tam tikruose atsitikimuose, kad vartot juos bereikalingai įstatymai draudžia ir baudžia kaltininkus. Pažinti įstatymus mokina prityrimas ir knyga, tik knygos mokslas nieko neprekiuoja, o prityrimo mokslas prekiuoja labai brangiai. Aš čia noriu įvardyti atsitikimą, vieną iš tų, kurie kasdien atsikartoja teisma-

bučiuose taikos teistojų. Syki arkliai kaiminkos dvarponės iėjo naktį į ūkininko daržą ir padarė daug pragaišties. Ant ryojaus ūkininkas, tai išvydęs, šaukiasi storastą, du liudininku, nusvėria pragaišties didumą, surašo protokolą, ir nusiunčia jį taikos sūdžiai. Dvarponė atėjo teismabutinė ne viena, bet su apginėju. Apginėjas išranda, kad protokolą esąs netikras, nesa rašant protokolą nebuvo apskaltintoji pusė, ir prašo kelpinigių. Sūdžia ir nubaudė ūkininką, liepdamas užmokėti dvarponei 8 rublius! Mat kaip brangiai prekioja ūkininkui pažinimas tik vienui-vienam įstatymo. — apie rašymą protokolą apie nuganyimą. Bet apie tą dalyką yra ne vienas įstatymas, bet gal būtų jų daug; todėl jei da sykį užsimanys tas ūkininkas skųstis, tai primokės da daugiau. Kurgi čia neims žmogų apmauds, kur-gi neteis jam į galvą pačiam ir savotišku būdu daryti sūdą?! Žmogus tapo nuskriaustas, atėjo prie įstatymų jieškoti teisybės, o įstatymai jam atsako: tiesa, tu esi nuskriaustas, bet visgi da turi primokėti daugiau.

Taigi supažindinkit žmones su įstatymais, per tai ir prislėgtas sodietis galės atsistoti ant savo kojų ir įgyti daugiau drąsos, o jo puikiamjam viršininkui ne bus tiek laisvės, jis daugiau nusileis, ir toks kilimas iš vienos pusės ir nusileidimas iš kitos eis tolaik, kolaik abi pusės nesusilygys. Tomet, gyvendami šale viens kito, ligus su lygiais, po akių įstatymų galės ramiai užsiimti kiekviens savo reikalais. Tuomet sūdžioje atsiras užsiėmimas, nereikės važiuoti anapus jūros sveikesniems ir drąsesniems darbininkams; augšime gervuoges, kriaušes, meitelius, vešime juos prekyvietėn ir užsienin; o jeigu kartais ir atsitiks kokia neteisybė, tai nebus didelės bėdos: mus apgis įstatymai.

(versta iš maskoliško).

Rašyta 1902 metuose.

Kodėl mus spaudžia?

Jau seniai praėjo ta gadynė, kuomet užpuoliku gaujos, užpuolusios ant kokios nors šalies, išpiaudavo visus jos gyventojus. Šios gi gadinės valdžios rūpinasi, kad kuo-labiau pasididintų jų valdinių skaitlius, nesa juo daugiau kokia-nors viešpatystė turi gyventojų, juo daugiau ji surenka mokesčių išdui, ir kareivių armijai juo daugiau ji gali parduoti savo šalies pir-

kinių (tavorų). Todėl šios gadynės viešpatystės labai bijo, kad užgrębtosios žemės nuo jų neatsiskirtų, kadangi toks atsiskyrimas labai susilpnintų jų ekonomišką ir politišką galybę. Ir jos kas syk atranda naujas priemones, kaip laikyti po savo valdžia — užkariautąsias tautas ir šalis.

Tvirčiausia yra tokia viešpatystė, kurios gyventojai kalba vieną kalbą, turi tą patį tikėjimą, tuos pačius atminimus apie savo senovę ir tt. Todėl valdžios, apėmusios kokią nors svetimą šalį, stengiasi visokiu būdu praplatinti tę savo tautystę ir išnaikinti visa, kas tik galėtų priminti pavergtiems jų skirtingumą, sava rankiškumą ir nepriklausomybę. Tokiu būdu atsiranda baisūs persekiojimai, kokių kenčia pavergtoji tauta. Nauji valdovai išveja vietinę kalbą iš mokyklų, teismabučių ir valdyklų (urėdų), o į jos vietą įstato savo kalbą, naikina senovės įstatymus žmonių priprastus, o į jų vietą įveda naujus, svetimus, persekioja tikėjimą, tautos papročius, permaino vietų vardus savaip ir tt. Žodžiu, spaudžia savo naujus valdinius, kol tie neišsizada savo tautiškų ypatybių.

Maža to. Viešpataujanti valdžia apseina kaipo pamotė su pavergtąja tauta, liepdama jai mokėt didesnius mokesčius, negu savo šalies gyventojams. Beto pramonininkai skriaudžia apimtąją šalį, darydami iš jos prekiavietę savo pirkiniams, stengdamos visomis pajiegomis nusišlėgti vietinę pramonę, kuri besitobulindama galėtų lenktyniuot su atėjūnų pramone. Pramonininkams spiriant valdžia išranda vis naujus apsunkinimus ekonomiškam kilimui pavergtosios šalies. Beto ponai stengiasi užimti tę visas pelningesnes vietas, atsiranda minios svetimų šaliai valdininkų, kuriuos remia atėjūnų valdžia, atleizdama jiems dagi nusikaltimus. Pavergtoji tauta nesinaudoja tomis politiškomis tiesomis, kurias turi atėjūnai, jai yra išleidžiami kitoki, sunkesni įstatymai. Žinoma, valdžia labiausiai rūpinasi surinkti mokesčius ir sustiprinti armiją naujais rekrutais, o apie šalies reikalus tiek temano, kiek reikalauja jos interesas. Užtai valdžia, bijodama, kad pavergtoji tauta neužsimanytų nuo jos atsikratyti, laiko apimtoją šalį daugiau, ne kaip kitur, karūmenės ir gausias žvalgų, žinoma, už pavergtosios tautos sudėtus pinigus.

Vaisiai tokio apsėjimo (politikos) su pavergtomis tautomis yra apgailėtini: jos negali laisvai tobulintis, bet turi likti užpakalyje kitų tautų. Pradžiamokslių mokymas svetimoj kalboj

neatneša reikiamos naudos, nesa kūdikiai daug laiko turi sugaišti besimokindami svetimos kalbos. Bet pradedamosios mokyklos, būdamos rankose atėjūnų, ne tiek rūpinasi praplatinti žmonėse šviesą, kiek išnaikinti jų tautystę. Per tai pavergtosios tautos jaunuomenei suteikiamas yra ne tikras mokslas, ne tikros žinios, tę mokina niekint kas savo, o mylėt kas svetima, niekint savo tėvynę, o mylėt atėjūnų šalį. Todėl pavergtojoje šalyje nesiplatina apšvietimas, bet veikia tamsybė, ir reikia daug pajėgų, norint atsispirti prieš toki prispaudimą.

Teismabučiuose, kame viešpatauja svetima kalba, negali būt tikro teisingumo, nesa kaip gali teisti tas, kuris nesupranta kalbos kaltinamųjų, arba liudininkų? Valdyklose tas pats. Kiek tai painių turi pergalėt žmogus, norėdamas išaiškinti savo reikalą tiems, ką nesupranta jo kalbos! Kiek tai būna dėlei to nesusipratimų, kurie labai žmones įskaudina! Bene gali priderančiai vesti žmonių reikalus toks valdininkas, ką ne tik nesupranta žmonių kalbos, bet nė nepažįsta jų gyvenimo, dagi jų kartais neapkenčia?

O ką labiausiai sunkina tautos persekiojimas? Žmonės turtingi da šėip-teip gali rasti išeigą iš tokio padėjimo: jie gali pasisamdyti vaikams mokintojų, arba dagi leisti juos užsienyje mokintis, gali lengviau preiti prie teistųjų ir valdininkų, gali apginti savo reikalus dagi įgyti valdininkų ir teistųjų užtarimą, kilus nesusipratimams tarpe ponų ir žmonių.

Visu savo sunkumu tautos prispaudimas puola ant sodiečių, darbininkų. Jie yra labiausiai spaudžiami ir persekiojami, dagi negali susilpninti to persekiojimo, — svetimos mokyklos, teismabučiai ir valdyklos labiausiai juos slėgia. Darbininkai daugiausiai sudeda mokesčių, daugiausiai suteikia armijai kareivių, todėl jie, gali sakt, pats suteikia valdžiai prispaudimo įrankius.....

Tautos prispaudimas ne tik ką trukdo prasiplatinimą apšvietimo ir ekonomišką šalies kilimą, bet da sėja tarp žmonių nedorybės ir pasipiktinimo sėklą. Nesa valdžia ne tik ką siunčia į apimtąją šalį savo valdininkus, policiją ir karūmenę, bet norėdama įkūnyti savo užmanymus, stengiasi prisivilioti teipgi vietinius gyventojus ir įjungti juos į savo darbą. Tokiu būdu gimdo išgamas (renegatus), kurie už judošinį skatiką tampa da biauresniais savo brolių persekiotojais, negu patį atėjūnai. Juo

daugiau atsiranda tokių niekšų tautoj, juo daugiau puola jos dora.....

Didžiausias prispaudimas apimtųjų tautų apsireiškia Maskolijoj, šalyj despotizmo ir neapribuoto valdininkų viešpatavimo. Caro valdžia o paskui jį visi vadinamieji „tėvynės mylėtojai“ nuolat skelbia, kad visa tai, kas priguli prie Maskolijos, jau vien per tai esą „maskoliška.“ Bet po taisybei dalykai stov suvis kitaip. Dagi Maskolijos viduryj, kame daugiausia tikrų maskolių (didžrusių), yra diktoki žemės plotai, ant kurių gyvena visai svetimos giminės, kurios nepažįsta nė maskoliskos kalbos, nė pravoslavijos, yra mažai apšviestos, veik laukinės. Juo toliau nuo Maskvos, juo mažiau yra šalių, tikrų maskolių apgyventų.

Visi vadinamieji Maskolijos „pakraščiai“ yra apgyventi žmonių, kurie visiškai skiriasi nuo maskolių. Šitai šiaurėj, už Peterburgo yra Finlandija, susidedanti iš 8 gubernijų, užimant veik tiek ploto, kaip Anglija arba Prūsija, turinti 2½ milijonų gyventojų. Šale Peterburgo gubernijos yra estų šalis, arba Estlandija, priskaityta prie Pabaltijos krašto, kuriame maskolių yra labai mažai. Lenkija ir Lietuva užima visą vakarinį Maskolijos kraštą. Maskolijos pietuose gyvena 20 milijonų mažrusių (malorosų) ir 10 mil. Kaukazo gyventojų, kurie skiriasi į 8 tautas ir keliolika smulkių giminių. Maskolijas žemės, ką yra Azijoje — Siberija, Turkestanas ir tt. — užgyventos yra yvairiausių tautų, tautelių ir giminių, kurių esą daugiau kaip šimtas. Apskritai imant, iš 136 milijonų Maskolijos gyventojų yra 65 mil. ne maskolių.

Maskolių valdžia labai bijo, kad jai kas neišplėštų iš nagų grobio — tų šalių, kurios varu tapo prie Maskolijos priskirtos. Todėl stengiasi įbrukti gyventojams maskoliškąją dvasią ir pravoslaviškąją religiją, naikindama visa, kas primena jiems jų skirtingumą; Lenkijoje ir Finlandijoje, ant Kaukazo ir Turkestane — visur vietiniai gyventojai kenčia persekiojimus, ir juo daugiau yra užsilikę pas juos tautiškų ypatybių, juo daugiau juos spaudžia. Maskolijos valdžia, persekiodama pavergtąsias tautas, vartoja tokius jau įrankius, ką ir kitos valdžios panašiam atsitikime, bet Maskolijoje tautų persekiojimas yra daug biauresnis, nesa pati valdžia yra biauresnė ir atšiauresnė...

Pusiaus išbadėjusios gaunos valdininkų — maskolių plūste plūsta į apimtasias provincijas, kame po valdžios globa gali

lupti ir plėsti gyventojus. Priėjo jau prie to, kad valdžia parsikviezdina net maskolius — darbininkus iš giliosios Maskolijos*) (iš lenkiško**) vertė Šs.)

Pas paminklą dro V. Kudirkos.

„Lietuva mano! priešui ant tavęs įnirtus,
Privalai hidra tapti ta, kuriai nukirtus
Galvą, tuoj kelios galvos vieton jos išdygsta,
Išliksi tik į hidrą gyvenimo pavirtus,
Nors priešius nestygta!“ Drs V. Kudirka.

Diena uždūsinė. Dangus apsiniaukęs, ant visos pažemės guli šalta rudens migla, slėgianti visą prigimimą ir pranašaujanti mirtį tiems gyvūnams kurių gyvasties amžius tik vieni metai. Ant medžių ir žolynų pageltonavusių lapų kabo dideli vandens lašai tarsi ašaros apgailinčios praėjusios vasaros grožybes. Liūdna ir sunku širdžiai, išvydus tokias liūdnas atmainas. Da liūdnesnė regykla ant Naumieščio kapų, kame knibžda žmonių kaip skriuždėlyne. Atėjo ir kunigai su bažnyčios tarnais, su yvairiais bažnyčios ženklais, su kryžiais, knygomis ir karūnomis. Ant visų veidų matyt nuliūdimas ir nusiminimas, nes kapai visiems priminė naikinančią giminės mirtį, trumpumą šio gyvenimo, posmertinį gyvenimą, tai laimingą karalystės dangaus, tai vergsmingą kankinimą čyščiaus, tai prapuolingą ir prakeiktą peklose. Kunigai ir bažnyčios tarnai su būriu žmonių eina kapų pakraščiais giedodami liūdnas giesmes ir sustoję meldžiasi. Naumieščio kapai išrodė kaip skriuždynas tika pajudintas. Pas kožną kapą klūpo net po keletą žmonių visokio luomo ir skyriaus, meldžiasi, verkia ir aimanuoja, liedami ašaras ant tos šaltos žemės, kur guli tėvai, broliai, sesers, mylimos ypatos. Verkiančiųjų balsas skudina nuliūdusias praeinančią širdis, tarytum koks posmertinis — požeminis. atgarsis iš kito nežinomo svieto, tarytum balsas nelaimingų dvasių

*) Prie nepaprastų aprusinimo įrankių Lietuvoje reikia priskaityt: per 40 metų tvėrusį uždraudimą lietuviškos spaudos (1864 – 1904), uždraudimą pirkti žemę katalikams, įvedimą mokytojų — pravoslavų į pirmamokslių mokyklas, įvedimą į valščių raštinyčias raštininkų pravoslavų, statymą cėrkvių, taisymą maskoliškų vakaryškų su skaitymais, rodymu paveikslų ir tt.

Red

**) v. L. Plochocki („We wespółnem jarzmie;“) Londyn 1901 pp. 3—9

Tarp minios žmonių ir dvasiškosios dausioja per kapus ir policija su brauktais, ji tēmyja ar susirinkę į kuopą neveikia ką-nors ypatingo, tēmyja į kryžius paminklus ir užrašus, ar nematyti ko nors uždrausto. Bet ir jiems, matyti, neramu ir jie nuliūdę, bet pilvo reikalai ir „slūžbos“ priderystės verčia juos klausyti ir daboti, ar ką nepratars lietuvių tėvukai savo anūkams iš šaltų užžėlusiu kapų. Bet visi gulintieji kapuose tyli, kaip žemė, nieks neprakalba nė žodžio, nė širdingiausių meldimų, nė šauksmų neišklauso; nieks nepaskudrina lietuvio nė lietuvaiteš gailasčio suspaustos širdies. Matant tokią nepaprastą regyklą širdis krutinėje tai šala ir stingsta. Varpai gaudžia. Kunigai gieda. Moteriškės verkia. Policija šnipinėja. Parubežinis sargas pas kapų tvorą stovi, dairosi, ar kas neneša iš užsienių lietuviškų raštų; šautuvą ant pečių užkoręs, prie galo šautuvo durtuvas, tuo peršautų ar perdurtų, jei norėtum iš užsienių parsinešti kokią nors knygelę . . .

Netoli koplyčios, šalia kelelio, matyti medžio stuobris. Artyn priėjus, reikia nusistebėti: medis į sieksnį nuo žemės vėtrų nulaužtas, visas subadytas, žievė aplankyta, šaknių daugybė, bet visos nukapotos, tik liko tos, ką yra po apačia kelmo; tarpu ačaižų žybsio baltas kryželis. — Tai tvirto eržuolo būta: nė kirvio ešmens neįstengė jo parguldyti, nė pikto žmogaus rankų nebijojo. Bet ant nelaimės užkilo baisi andra, ir po ilgo darbo andrai pasisėkė jį nulaužti . . . Bet kelmas ir stuobris liko, iš kurio sprogsta nauji ūgeliai ir atžalos . . .

Bet štai naujas stebūklas: ant vieno šono žiba raidės ir žodžiai:

„Tegul saulė Lietuvos tamsumas prašalina,
Ir šviesa ir tiesa mus žingsnius telydi.
Tegul meilė Lietuvos dega mūsų širdyse,
Vardan tos Lietuvos vienybė teżydi.“

Aukščiaus paveikslėlis dro. V. Kudirkos. „Kiek gilios karščiausios meilės, pažvalgoj tavo malonio!“ . . .

Tai paminklas ant kapo dro V. Kudirkos!

Širdis sušila ir smagu darosi krutinėj. Paminklas ant kapo didvyrio, kurs dangstė ir gynė savo motinos Lietuvos apdraskytą kūną, savo rankomis ir veikalais. Jis gyveno dėl tė-

vynės Lietuvos ir mirė dėl Lietuvos. Tą paminklą pastatė Lietuvos mylėtojai, išreikšdami jam širdingą ačiū už jo darbus.

Nuo tos dienos praėjo metai, kaip viena diena. Vėl uždušinių diena. Vėl lanko Naumieščio kapus minios žmonių dvasiškija ir policija. Ta pati, rodos, regykla Bet ne: šiandien daug kitaip, negu pernai buvo. Daug liūdnescnė, šaltesnė ir gaužescnė diena. Tas ekmeninis paminklas slėgiantis liekanas Lietuvos galiūno tarsi užsimastęs stovi ir, rodos, nori prakalbėti skundo žodžius. Parašas ant paminklo iškapotas, paveikslėlis išdaužytas, grotai užgrębti, nedaleista jų pastatyti Kas taip išdryso padaryti?! — Žandarai, policija! . . .

Ak, saulele šviesiausioji, argi galėjo žemė pagimdyti tokius nedorus žmones?! Kapas praeinančiųjų nuspardytas, nieks ant jo ašarų nelaisto, nieks jo skriaudų neatsimena; praeinantieji su nuosteba pažiūri tai į kapą, tai į paminklą, tai į iškapotas raides, tai į išdaužytą paveikslėlį Bet antai žaliuoja ant kapo vainikas! Matyt, kad da ne visi tą vietą apleido ir užmiršo štai, nedidelė kuopelė V. Kudirkos garbintojų, nuliūdę žiūri į kapą ir mini baisią skriaudą, kurią yra padarius pikta ranka . . .

Ar gali žmogus, matydamas tokias skriaudas, tylėti ir miegoti. Lai visi apie tai žino, lai visi piktinasi ir baurisi tokiais darbais, lai tie nedorėliai susipranta ir atitaiso tokias savo klaidas! Ak jau laikas išnykti tai gadynei, kada geras ir brangus daiktas yra išniekinamas ir persekiojamas! Senovėje žmonijos pirmuoliai buvo ekmenimis užmušinėjami, ant kryžių prikalinėjami, deginami, kalėjimuose kankinami; bet praėjus keletui amžių, jų garbė tapo ik debesių iškelta, jų atminimui paminklai pastatyti, jų vardas aukštinamas ir garbinamas. Ateis tie laikai, kada tauta aukštindama jo darbus, statys jam paminklų viešose vietose ir visi su pagarba lankys tą vietą. O dabar nė atkampiai negali ramiai stovėti . . .

Senei jau buvo parėję nuo kapinių žmonės, ir dvasiškija, senei jau atliktos maldos. Kapinių sargas vaikščiodamas po kapines ragino užsilikusius eiti, nes norėjo užrakinti kapinių vartus. Kiūtino nuo kapinių keliolika moteriškių su užverktomis akimis ir paraudonavusiais nuo verksmo veidais. Slinko ant namų ir keletas Lietuvos vaikų ir merginų, ilgai stovėjusių pas Lietuvos

didvyrio kapą. Jų širdis tada buvo liūdnesnės, ne kaip kitąsyk, bet atlankymas didvyrio kapo ir paminklo, jų spėkas sutvirtino. Kanklės, kurias jisai skambino, da ir dabar tebeskamba, stygų balsas užgauna žmogaus driksnis ir širdį tai linksmi, tai liūdnai, ir liepia dirbti dėl labo žmonių, dėl labo tėvynės Lietuvos. Kolaik žemė stovės, tolaik jo raštai žadijs judijs ir kels iš tautiško miego Lietuvos sūnus ir dukteris, kurie tik tada paliaus dejuoti ir vargti, kada susipratę, ir apsisvietę nudrėbs kankintojus nuo savo sprando.

— *ks.*

Susipraskim !

(Iš laiškų L. Tolstoj'aus).

Tika gavau žinią apie pražuvimą 630 žmonių ties Port-Arturu. Rodosi, tos bereikalingos kančios ir pražuvimas tų apsvaigintų varguolių turėtų išvesti iš paklydimo kelio tuos, ką buvo priežasčia tos nelaimės. Aš čia manau ne apie Makarovą ir kitus apicierus, kurie žinojo ką ir kam darė, kurie darė tai iš liuosos valios, jieškodami sau naudos...; aš manau apie sušauktus iš visų Rusijos kraštų varguolius, kuriuos varu ir su pagelba apgaulingo bažnyčios mokslo atitraukė nuo padoraus, išmintingo, naudingo ir darbštaus šeimyniško gyvenimo, išgrūdo į kitą galą svieto, ištūmė į nemielaširdingą, beprotišką naikinimo mašiną, o sudraskytus į gabalėlius paskandino drauge su ta paikąja mašina tolimoj jūroj, be jokio reikalo, be jokios naudos....

1830 m. laike karės rusų su lenkais adjutantas Wyležynski, nusiųstas Chlopickio į Peterburgą, užsispyrus Dibič'ui, kad rusų karūmenė būtų įleista į Lenkiją, pasergėjo: „Tai, ant nelaimės, bus karas, daug kraujo bus pralieta, daug aukų kris“. „Nemanyk teip Tamista: daugiausia iš abiejų pusių žus kokia 10000 žmonių — pasakė Dibič, nė kiek neabejodamas, kad jis, drauge su Mikalojum I, teip-gi žiauriu žmogum, turįs tiesą nužudyti arba palikti gyvus 10000 arba ir 100000 lenkų ir rusų.

Sunku įtikėt, kad tai būtų tikras atsitikimas, — teip jis yra beprotiškas ir atšiaurus. O po teisybei, teip ir atsitiko: iš valios tų dviejų žmonių žuvo 60000 žmonių, šeiminų maitintojų. O dabar darosi tas pats.

Norint neįleisti japonus į Mandžuriją ir išvyti juos iš Korėjos, reikės veikiausia ne 10000, bet 50000, o gal ir

daugiau, kareivių. Nežinau, ar Mikalojus II ir Kuropatkins teip jau kalba, kaip ir Dibič, kad reikėsia aukant ne daugiau, kaip 50 000 gyvų sutvėrimų; bet be abejonės jie teip mano, turi teip manyt, nesa tai parodo jų darbai. Ta nesiliaujanti srovė nelaimingų apgautų Rusijos sodiečių, kuriuos dabar gabena į tolimą Rytų šalį, tai ne kas kita tik tie 50 000 gyvų rusų; juos Mikalojus Romanov ir Aleksijus Kuropatkin paskyrė užmušimui, ir jie bus užmušti, beginant jiems neteisības, plėšimus ir visokius biaučius darbus, padarytus Korejoj ir Kynuose nedorų pelnininkų. Kaltininkai kraujo praliejimo dabar sėdi sau ramiai savo rūmuose ir laukia naujos garbės, naujų naudų ir pelnų iš paskerdimo tų 50 000 darbininkų, nieko nekaltų ir nieko nelaiminčių per savo kentėjimus ir mirtį. Dėlei svetimos šalies, prie Rusijas neprigulinčios, kuri tapo neteisingai išplėsta iš rankų tikrųjų jos valdytojų, ir kuri da-gi Rusijai nereikalinga, dėlei tūlių purvinų interesų gešeftininkų, kurie Korejoj norėjo daug uždirbti iš svetimų girių — išleidžiama yra daug milijonų rublių t. y. žymią dalį trūso Rusijos sodiečių. Ant busimos žmonių kartos yra užkraunama skolų našta už tai, kad geriausi darbininkai yra atitraukiami nuo darbo, o daugybė tūkstančių jų yra bė susimylėjimo žudomi. Jų žudymas jau prasidėjo. Bet pradžia yra teip netikėta, valdžia teip neprisirengus, kad, anot vieno laikraščio, didžiausia laimėjimo viltis pareina nuo to, kad Rusija turi neišsemiamą šaltinį gyvų žmonių. Ant to daugiausia pasitiki tie, ką siunčia į mirties nasrus dešimtimis tūkstančių žmonių.

Atvirai prisipažįsta, kad liudni nepasisekimai mūsų žaginio (laivyno) turį būt atkeršyti ant sausumos, kitais žodžiais tariant, turi tai reikšti, kad jeigu karvedžiai ikšiol blogai vedė karo reikalus ant jūros, o per tai pražudė ne tik milijonus žmonių turto, bet ir tūkstančiui žmonių atėmė gyvastį, galima esą tas nelaimės pataisyti, jei nužudyti ant sausumos dar kelis tūkstančius žmonių!

Kuomet skruzdėlės nori pereiti per upę, tai atsitinka, kad pirmosios eilės skęsta ir žūva tolaik, koliaik iš žuvusių kūnų nepasidaro tiltas, per kurį gali pereiti paskutinės eilės. Tokiu jau būdu siunčia rusus karėn. Jau pirmos jų eilės pradeda žūti, rodydamos kelią kitiems tūkstančiams, kurie teip-gi visi žus. O bene jaučia savo nuodėmę, savo nusidėjimą užmanytojai,

vedėjai ir kurstytojai to baisaus skerdimo? Anaip tol. Jie pilnai yra persitikrinę, kad išpildė ir pildo savo pareigas, dagi giriasi savo atliktais darbais.

Kalba apie žuvimą veiklaus Makarovo, kuris, anot visuotino supratimo, labai vikriai mokėjęs žudyti žmones; apgaili teipgi žuvimą nuskendusios žudomosios mašinos, kuri buvusi verta daug milijonų rublių; galvoja, kaip surasti kitą galvažudį, teipjau gabų, kaip ir anas nelaimingas apsvaigėlis Makarov; prasimano naujus, parankesnius žudymo įrankius; ir visi kaltininkai to skerdimo, nuo caro iki menkiausio laikraštininko, vienu balsu reikalauja naujų aukų, naujo žudymo, didindami tokiu būdu atšiaurumą ir neapykantą tarpe žmonių.

Laikraštis „Novoje Vremia“ ramina save ir kitus tokiu būdu: „Makarov ne vienintelis Maskolijoje žmogus, kiekviens admiralas, į jo vietą pastatytas, eis jo pėdomis ir stengtis įkūnyti jo užmanymus“. „Peterburskija Viedomosti“ dievobaimingai rašo: „melskimės prie Dievo iš tikros širdies už tuos, ką atidavė gyvastį už šventą tėvynę, neabejodami nė kiek, kad tėvynė padės mums ir toliaus kovoti, duos daugiau savo padorių sūnų ir neišseamią spėkų šaltinį, idant garbingai būtų užbaigtas reikalas“. „Rus“ rašo: „tautą išgelbės iš nelaimių vienas persitikrinimas, kad mes turime kovoti ir toliaus, remti tą kovą iki jos užbaigimo; todėl statykime naujas spėkas, o atsiras nauji dvasios didvyriai“.

Tokiu būdu žmonių žudymas ir visokios rūšies piktadarystės yra įkūnijamos su kas syk didesniu atkaklumu.

Baisusis darbas tęsiasi vis toliaus: žudymas, plėšimas, vagystė, melas, veidmainystė o ypatingai apgaudinėjimas — perkreipimas religijos mokslo, kaip krikščionių teip buddistų nepasiliauja.

Caras, vyriausia atsakomoji ypata, po senovei peržiurinėja kariūmenę, dėkavoja jai, dalina dovanas, ragina; pagaliaus išleidžia prisakymą šaukti rezervinius tarnystėn; ištikimieji jo valdiniai aukauja savo turtą ir gyvastį tam, kurį tik lūpomis savo garbina.

Juo blogesnis Maskolijos padėjimas juo daugiau meluoja laikraštininkai, perkeizdami kariūmenės nelaimės į laimėjimus, žinodami, kad nieks jiems neužgīs ir su ramia sąžine renka pinigus už melagingas žinias. Juo daugiau žmonių trūso ir pi-

nigų aukaujama karei, juo daugiau prisilupa pinigų yvairūs valdininkai ir pelnininkai, kurie žino, kad nieks jų neapskųs, nes visi tą pat daro

Apicieriai, išsimokinę žudyt mokyklose nežmoniško, barbariško mokslo, džiaugiasi nes už žudymus tikisi gaut aukštesnę tarnystę ir didesnę algą. Krikščioniškieji dūšių ganytojai ragina žmones prisidėti prie žudymo, elgiasi šventvagiškai, prašydami Dievo pagalbos karės reikaluose, ne peikia bet giria tą dūšių ganytoją, kuris ant karės lauko su kryžiumu rankoje ragino žmones žudyti. Tas pats darosi ir Japonijoje . . . Japonų bažnyčios daktarai (teologai) ir mokintojai religijos teipgi perkreipinėja bažnyčios mokslą, doko buddistų mokslą, ne tik pavelydami, bet dagi išteisindami žmogžudystę, kurią yra Budda užgynęs . . .

Rodosi, kad nėra ant svieto nė krikščioniškojo nė buddistų mokslo apie žmonių brolystę, apie meilę, mielaširdystę, šventumą žmogaus gyvasties . . . Tūkstančiai nelaimingųjų dejuoja ir draskosi nuo baisių kankynių, miršta šimtais, visiškai nesupraddami, kam yra reikalingos tos baisios kankynės. Tūkstančiai kitų jau pūva žemėje, ant žemės, arba jūroj, o kiti tūkstančiai motinų, tėvų, pačių, vaikų rauda netekę savo maitintojų. Bet to da nepakanka, rengiamos kelionės naujos aukos. Vadovams tos žmogžudystės labiausiai rupi, kad nepsistotų nė ant minutos pristatymas tų aukų — po 3000 kasdien. Japonams tas pats rūpi. Skruzdėlės be paliovos yra skandinamos upėj, idant per jos lavonus galėtų pareiti gyvųjų eilės.

Kuomet gi tai pasibaigs? Kuomet apgautieji žmonės galiausiai susipras ir sušuks, atsigręžę į savo vadovus:

„Eikite jūs, kurie tai užmanėte, jūs visi, kuriems karė yra reikalinga, kurie ją išteisinatė! Eikite ir stokite prieš japonų kulkas ir plėštuvus, o mes neisime, nes ne tik ką to mums nereik bet mes nė negalim suprast, kam iš to gali būt nauda!“

Ant nelaimės, jie to nesako, eina karėn tylėdami turi eit ir eis, kol nepaliaus daugiau bijoję to, kas užmuša tik kūną, o ne to, kas užmuša kūną drauge su dūšia. „Ar būsime — mano jie — užmušti, ar išliksime gyvi, to nežinome; bet jeigu dabar mes atsisakytume eit į karę, tai mus tikrai ištumtų į kalėjimą, marintų badu, muštų, siųstų Sibiran, o gal ir kaip bematant užmuštų.“ Todėl ne dyvai, kad jie, nors ir labai nusiminę, apleidžia savo padorų, išmintingą gyvenimą, apleidžia pačias, vaikus — ir eina.

Vakar susitikau su vienu kareiviu — rezerviniu, drauge su motina ir pačia. Visi trys važiavo ratuose; jis buvo mažumą gėręs; veidas pačios buvo aptinęs nuo verksmo. Atsigręžęs į mane jis pasakė;

„Lik sveiks, Lev Nikolajevič; keliauju į Tolimuosius Rytus.

„O ką, ar ketini muštis?

„Na, tik tę kas nors turi muštis.

„O kam reik muštis?!

Užsimastė valandėlę.

„Bet ką gi gali daryt, kurgi dingti?

Pamačiau, kad mane suprato, suprato, kad tas darbas, kuris jam yra brukamas, yra blogas darbas.

„Kur gi dingti?“ — tai sakiny, išreiškiantis tikrąjį dvasios padėjimą, tą dvasios padėjimą, kurį valdininkai ir laikraštininkai išreiškia žodžiais: „už tikėjimą, carą ir tėvyne!“

Tie ką apleidžia savo badaujančią šeimyną eina kentėt ir mirt, kalba tai, ką jaučia: „kur gi, sako, dingti?!“ Tuo tarpu tie, ką sėdi savo puikiuose rūmuose, skelbia, kad visi rusai prisirengę esą aukauti savo gyvastį už savo mylimą monarką ir už Rusijos garbę ir didybę.

Vakar nuo vieno pažįstamo sodiečio, pašaukto karėn, gavau du laišku, vieną po kito.

Pirmamjame laiške nusiskundžia dėlei nelaimingo savo šeimynos padėjimo ir pagaliaus užbaigia teip: „negalėjau atsisa-kyt, bet apreiškiu pirm laiko, kad per mane nė viena japonų šeimyna ne taps našlaičiais. Dieve mano, kaip tai yra baisu! — kaip yra liūdna ir skurdu, apleidžiant tuos, dėl kurių žmogus gyvena, kuriuos myli.“ (Daugiaus bus.)

Žinios.

Meldžiame rašyti žinias *tik* ant vienos popieriaus pusės, antrą pusę palikdami dyką, ir nors kiek aiškiaus, su didesniais tarp eilių tarpais. *Red.*

Iš Lietuvos.

Iš Suvalkų gub.

Mobilizacija. Iš 119 pavių ši rudenį sumobilizuotų 6 priguli prie Lietuvos: Starpolės, Kalvarijos, Seinų, Suvalkų, Zarasų ir Vilniaus pav. Kiek tuose 6 paviuose valdžią parei-

kalavo vyrų, tikros žinios nėra, žinau tik, kad iš Starpolės pavieto pakviesta 1157. Iš paminėtų 4 Suvalkų gub. pakeltų pavielių surinkta daug mažiau vyrų, neg reikalauja; apie šį laiką (rašyta 7. XI. Red.) da trūksta apie 1500 vyrų. Mat didelė daugybė pasitraukė į užsienį arba da šėip-teip slapstosi kur. Starpolės paviete pasirodė, kad daugiausiai pristatė vyrų rytiniai valsčiai, kur žmonės tamsesni, o vakariniai valsčiai visai mažai tedavė kareivių: šie valsčiai daug daugiau užgauti lietuviško judėjimo, neg rytiniai.

Pati pavietinė valdžia prieš mobilizaciją labai mažai laukė susirinksiant pašauktų vyrų: „Ot du, tris šimtai pribus, o kiti pabėgs“ — sakė kareiviškas viršininkas; bet ištikrųjų iš vieno tik Starpolės pavieto atsirado tų mulkių per 800. Patį maskolį paskui juokėsi, kad tiek daug pribėgo avinų guldyt savo galvas už „otečestvą“.

Mobilizaciją apšaukė tam tikrais apgarsinimas, kurie trijose kalbose — maskoliškai, lenkiškai ir lietuviškai (graždanka) buvo išlipinti žymesnėse vietose.

Kodėl mūsų lipintojai atsišaukimų pražiopsojo tokią puikią progą ir neprilipino greta su valdiniais ir saviškų atsišaukimų?

Šimet jug buvo jų užtektinai. Tik Suvalkuose terpų sutrauktų iš visų pavielių kareivių buvo dalinami lietuviški atsišaukimai apie Karę ir kt.

Lenkijoj*) (be Suvalkų gub. sumobilizuota 15 pavielių) girdėt buvo kaip kur (Kutne) sumišimai sutrauktų kareivių prieš policiją, o pas mus Suvalkų gub. viskas apsiėjo labai ramiai. Pati valdžia tik dyvijosi, kad lietuviai toki avinai — juos veda piau, o jie nesispiria. Da kartą lietuviai pasirodė bailiais aviniais. Net patį maskolį kaip-kur Maskolijoj pašaukti į kariūmenę atsisakė nuo to.

Kokią pragaištį apturėjo sumobilizuoti pavietai per tą mobilizaciją, negalima nė apskaityt: keli tūkstančiai vyrų-darbininkų paimtų, da daugiau pabėgusių, keli šimtai tūkstančių rublių išneštų į užrubežių, kiek apleistų ūkių ir šėip kitokių užsiėmimų, kiek ašarų, vargo, kiek ant galo pagadintų ausų, nukirstų pirštų, nugadintų kojų, padarytų išsiveržimų vidurių (ruptūrų), kiek

*) Iš 19 pavielių Lenkų Karalystės (matomai su Suvalkų gub.) pašaukta net 110 tūkstančių vyrų, paimta gi į kariūmenę tik 40 tūkstančių. Teip praneša Varšavinės lenkiškos gazetės. Kl.

sukeltų ligų? Daugelis tyčią pasidarė sav šiokią ar tokią ligą, kad tik nereikėtų eiti į kariūmenę! Taigi tik ta viena mobilizacija padarė šaliai milijonines pragaištis. Ir kam tai reikalinga? Kam mums reik tos Mandžūrijos? Kam mums reik mušti Japonai?

— *Liosai*. Tuoju, da pačiai mobilizacijai nepasibaigus, prasidėjo liosai, paprastas kasmetinis ėmimas vyrų į kariūmenę. Starpolėj šimet pelnė ne daug. Nors valdžia pareikalavo šimet daugiau, bet pelnė daug mažiau, nėg kitais metais, vos 200 vietoj 500 su viršum. Žinoma, toliaus per metus tas skaičius pasipildys da kokia 50, bet iki 500 tikrai nedaais.

Valdžia jau seniai patémijo, kad Suvalkų gub. lietuviai visai nenor eit į kariūmenę, neperseniai net važinėjo iš Varšavos siųstas tam tikras činovnikas, kuris klausinėjo visų, kodėl žmonės nenori carui tarnaut. Ką jis patyrė, mės tikrai nežinome, bet mums ir vistiek — neisim ir toliaus į rudines ir gana! *Kl*.

Starpolės gimnazijoje jau nuo pereitų metų įvestas išguldymas katalikiško tikėjimo lietuviškai ir lenkiškai; pereitais metais buvo ir lietuviams ir lenkams mokintoju to dalyko žinomas nuo seniaus savo nuolankumu ir žemumu prieš valdžią kun. Miknevičius. Nuo šių (04/05) mokslo metų lietuviai gavo kita katalikiško tikėjimo išguldytoją kun. Motiejų Gustaitį. Lenkams likosi kun. Miknevičius. Kun. Gustaitis turi 1:2 klausytojų. Iš viso gimnazijoje yra per 300 mokintinių.

Mergaičių privatiškoj 6-klesinėj progimnazijoje lietuviškai išguldinėja katalikišką tikėjimą tas pats kun. Gustaitis, klausytojų turi 13 mergaičių.

Pradinėse mokyklose Starpolės išguldinėja katalikišką tikėjimą kun. Senkovskis lietuviškai ir lenkiškai.

Veiverių mokintojų seminarijoje irgi turėtų but išguldomas katalikiškas tikėjimas lietuviškai, bet jau keli metai nėra tenai kunigo mokintojaus. Valdžia žinoma, nesiskubina, o mokintinių tėvai per savo tamsumą, nerangumą ir bailumą irgi tyli ir nesirūpina apie tai.

Žmones, neapleiskite savo tiesų, pareikalaute nuo Varšavos kuratoriaus, kad duotų į Veiverius lietuvi kunigą pamokinti vaikams katalikiško tikėjimo! Kunigai, paraginkite žmones prie to! Tai jau jūsų dalykas!

Turime da Kauno, Vilniaus ir Kuršo gubernijose ir daugiaus mokyklų, kur mokinasi lietuvių vaikai, bet tenai net ir tikėjimo dalykai išsiguldomi maskoliškai. Ten teiposgi nėgirdėti apie išguldymą lietuviškos kalbos. Kodėl teip yra? Todėl, kad lietuviai tyli.

Būtinai reikia pareikalaut nuo mokyklų vyriausybės, kad visur, kur tik mūsų vaikai mokinasi, būtų įvestas išguldymas bent lietuviškos kalbos ir tikėjimo dalykų lietuviškoje kalboje teip, kaip tai yra Suvalkų gubernijoje. Kaip tą laimėsime, reikalausime daugiaus, kad būtų lietuviškose mokyklose visi dalykai išguldomi lietuviškai! Dabar-gi atsikariaukime nors tuodu dalyku — tikėjimo mokslą ir lietuviškos kalbos. Ale reikia pasiskubinti ir nesibijot. Vietiniai apšviesti lietuviai tegul parodo pradžia ir kelią, kaip reik tame dalyke elgtis!

Lindvinavas. Kalvarijos pav. *Žandarą užmušė.* Prieš pačią Visų Švęrtę (1904 m.) Gulbiniškių laukuose rado užmuštą žandarą — su mandiera, su kepure, su šoble ir net su revolveriu. Kada geriaus prisižiūrėjo, tai pamatė, kad tai ne tikras caro žandaras, bet žinomas vagis Narkevychius iš Gubiniškių. Matyt, jisai buvo persirėdęs žandaru, kad drąsiau galėtų žmones plėšti. Kiti da mena, kad užmušikai tyčia užmovė jam jau užmuštam žandaro drapanas, norėdami parodyt, jogei žandariški arba policijos rūbai — tai tikras ženklas vagystos; ale tai turbūt pramanyta. Mums pamokinimas iš to toks, kad jeigu i kieno namus ateitų kas žemskiškai ar žandariškai (nors ir apicieriškai) apsirėdęs ir reikalautų parodyti kokius — nors daigtus, tai be šaltyšiaus arba be vaito nesileiskit to daryti ir drąsiai išvarkit iš savo namų laukan. Gyvenimai mūsų turi mums patiems prigulėti ir nė viens pašalinis žmogus be gyvenimo valdytojaus žinios neturi valios lysti i svetimą butą. Teip visam sviete apšviestam yra, teip turi ir pas mus būti!

Žmonės, nesiduokite, krėsti policijai savęs ir savo namų!. Gana jau to!

A.

— *Kaip išsisukti nuo kariūmenės?* (Kalvarija Suv. gb.) Pasirodė, kad vagių, žmogžudžių, peštukų, politiškų prasikaltėlių mobilizacijai užėjus neėmė i kariūmenę, nes kareiviški viršininkai gavo aiškų paliepimą neimt politiškų prasikaltėlių ir tų, kurie esti tyrinėjami, atiduoti po sūdu arba atlieka savo

nubaudimą dėlei kriminališkų prasikaltimų.*) Taigi, kad būtų žinota, tai nevieno nors ir bailaus lietuvio būtų imta platinti lietuviški laikraščiai ir atsišaukimai, kad pakliūt į žandarų nagus, nes tad jau istikrųjų toksai pasiliktų liuosas nuo Mandžūrijos (? *Red.*)

Mobilizacija apšaukta tik 6 lietuviškuose pavietuose, taigi da yra kitiems laikas prasikalsti su lietuviškomis knygomis arba laikraščiais. Tai tikriausias būdas atsiliuosuoti nuo mobilizacijos. Tokiam prasikaltėliui visai nereikia jau drebėti prieš japonus, nes jo maskoliai į kariūmenę neims.

Da ne girdėjau, kad kas su mielu noru eitų į kariūmenę, ypač dabar, istikus karei su japonais. Kad išsisukti nuo tos tarnystos, vieni apsimoka gana brangiai daktarams ir komisijai priemančiais tokius kareivius, kiti — pasidaro sau tyčia visokias nesveikatas (ausis išsidegina aštriomis gydyklomis, pirštus nusi-kapoja, vidurius tyčia išsileidžia ar da ką kitą pasitaiso), tretivėl bėga į užrubežį ar šėip-kur slapstosi. Bet yra geriausias būdas, tai pakliūti į žandarų tyrinėjimą už lietuviškus spaudintus užrubežėje dalykus. Da syki pasakau, kad tokio mobilizacijai užpuolus į kariūmenę neims, nors jis ir sveikiausias būtų. Tik reikia pristatyt kareiviškam viršininkui darodymą, jogei tikrai esi politiškai prasikaltėlis.

L.

Starpolė. Suv. gub. *Katalikai ant „molebno“.* Ši ru-denį Carui Mikalojui II Dievas davė sūnų, įpėdinį sosto Alek-siejų. Kada Starpolėj gauta buvo žinia, tai pildantis pavieto viršininko pareigas Baranovskis (lenkas katalikas) cerkvėj liepė molebną atlaikyt, ant kurio pribuvo greta su maskoliais ir šie katalikai — činovnykai: minėtasis viršininko pagelbininkas Baranovskis, bulmistras Baranovskis (kitas), referentas Rėklaitis, ref. Žičkauskas, Dmochovskis, Starevičius, kamarninkas Ivanauskas. Ko jie ten ėjo? Iš bailumo, kad nuo vietos ne pavarytų. Už tai ir dušią jie duotų! Gėda.

R.

Višakio - Rūda. (Sen. pav.) *Atsišaukimai.* 18 dieną spa-linio Rūdoj buvo išmėtyti atsišaukimai ant visų kelių, vedančių į miestelį, aplink bažnyčią, ties durimis beveik kiekvieno buto. Daugiausia buvo matyti — „Spauda leista“ mažesniame skaitliuje „Karė“ ir keli ekžemploriai „Jauniems kareiviams“. Mėtytojai atsišaukimų labai gerai padarė, kad nėviens atsišaukimo nepapuolė į nereikalingus nagus! Žmonės skaitė su noru ...

*) Ar ta žinia yra teisinga, mes abejojame. *Red.*

— Tą pačią dieną ragino „*aposnuosius*“. Tas raginimas sukėlė didelį nusiminimą ir sukėlė neapykantą širdyse žmonių prieš carą.

„Kad tą kraujagerį kas nugalabintų!“ — buvo girdėti šen ir ten: „tai tik rasi pasibaigtą tas kraujo praliejimas.“

„Tai tik nišpasakytas žmonių kraujo siurbėjas tas caras, — kalbėjo kiti: jis žmogų gyvulio vietoj nelaiko. Jam pačiam vis bus sykių galas.“

Nežiūrint ant to, daugumas pagal savo nišmanymą, daugumas iš baimės visgi stojo, paraginus. Didesnė pusė nestojo — vieni išspruko į užrubežį, kiti slapstos (aš kalbu čion ne tik apie Rūdą, bet ir tolesnę apylinkę — k. t. Pilviškius.) Kiti sako: „kas bus tai bus, bet blogiau kaip karėje tik nebus! Velyk sako, čion mirti, ne ten savo galvą ant peilio nešti.“

Tai ir teisybė! Nišmanėliai tie, kurie stojo! Reikė nėvienam nestoti, tai būtų buvę viskas gerai, būt sau kaip buvo čion Lietuvoj teip ir buvę, o katrie jau iškeliavo į karę — vargu griš į savo tėvynę!

Veiveriai. (Sen. pav.) Veiverių inspektorius Protopopov pasirodė tikru šnipuku ir policijos tarnu; nors da tik nuo vakacijos jis čion, bet jau yra padaręs keletą kratų pas mokintinius. Paskutinį sykį rado pas kai-kuriuos mokintinius keletą lietuviškų knygučių Kaip išeis — nežinia.

Ar negalėtų pamokyt tokius šnipus Veiverių mokintiniai?

Negalima teipgi pagirti „paveikslingosios mokyklos“ mok. Kesslerį (vokietį), kuris kiša nosį kur nereik, prisidėdamas prie kratų.

„Bože, čaria, chrani“ jau bažnyčioj nebegriežia; vietoj to griežia dabar mokykloj; bet tikimės, kad suvisai išdils ta dainelė ir mokintiniai pasirūpīs apie tai!!

Kas-nors.

Zapyškis (Sen. pav.) *Klebono apsileidimas.* Nors Zapyškio parapija visai lietuviška, bet vargamistra gieda valandas (gadžinkas) lenkiškai! Labai keista ir nežinia kokiame tikslui tai daroma! Tame dalyke, žinoma, kaltas klebonas Povylaitis, kuris savo bažnyčios suvis neužžiūri. Suplikacijas čionai da vis gieda pusiau lenkiškai su visais „macnumais“ ir „kartumais“, nežiūrint ant to, kad jau kitose parapijose (Višakio Rudoj, Veiveriuos, Sasnavoj, Pilviškiuos ir kt.) jau nuo pereinų metų, kai-kurioje ir nuo seniau, gieda gražiai lietuviškai!!!...

J. Kas-nors.

Kaip praneša laikraščiai (ž. Novosti № 248), Žemaičių vyskupystės dvasiškija surinkus „Raudonamjam Kryžiui“ iki 8 rugsėjo devynis tūkstančius devyniasdešimt keturis (9094) rublius. Tokią ailę pinigų mūsų kunigai išviliojo nuo žmonių tik per pusę metų. Toliaus dar daugiau išvilios. Mat vyskupas praėjusį mėnesį išsiuntinėjo visiems kunigams aplinkrašti, liepdamas pranešti žmonėms, juog per jo žygius valdžia leidus važiuoti į Manžuriją 3 kunigams iš Žemaičių vyskupystės, kurių užlaikymą pasiėmęs „Raudonasis Kryžius“, ir todėl lipia kunigams raginti žmones mesti aukas tam kryžiui. Vienas klebonas (S.) suprato, jog tie trys kunigai turės misti bažnyčiose surinktais pinigais ir išaiškino žmonėms, jog tie pinigai, kuriuos žmonės meta į dėžę su raudonu kryžium, eis prie vyskupo, o vyskupas siųsias juos aniems kunigams į Manžuriją, o kas, girdi, liksią, atiduosias valdžiai. Žmonės dabar toje parapijoje viens už kito meta pinigus į dėžę su raudonu kryžiumi, rupindamies, kad tiktai aniems kunigėliams užtektų, kad negautų jie bado kęsti. Galbūt per daugumą atsiras dar ne vienas toks kunigas, kurs tyčia ar per savo kvailumą iškraipęs vyskupo aplinkrašti graudęs žmones mesti aukas „Raudonamjam Kryžiui“, idant karei pasibaigus visokie valdininkai pinigų prisivogę turėtų iš ko sau dvarus pirktis. Vargšai žmonės, kaip kas išmano, teip juos apgaudinėja.

Gvildys.

Šiauliai. (14) 27 birželio Kairių dvare, panelei Žubovaitėi prigulinčiam buvo paprasta lietuvių „gegužinė“. Apie Šiaulius prieš tai buvo jau 5 gegužinės kas met maž daug tame pačiame laike, tik nebuvo 1902 m. todėl, kad nesmagu buvo linksminties tuo kart, kadą mūsų tautiečiai buvo tremiami į svetimą kraštą. Iki šiol tos gegužinės buvo ne teip jau didelės — pirmoji apie 30 žmonių, paskui svečių skaičius augo; pernai jau susirinko iš visokių Lietuvos kraštų apie 80 žmonių. Visos gegužinės buvo rengiamos be jokio policijos leidimo; nieks nė prašyte neprasdydavo, nes pas mus tankiai pavasari visokių žmonių yra daromos gegužinės ir nieks nėkadęs neprašo policijos leidimo. Apie mūsų gegužines policija žinodavo iš kalno; ant pirmosios net buvo atvykęs „okolotočnas“ lygiai kaip ir kiti atstovai — gimnazijos klisas užveizdėtojo pagelbinininkas ir kunigų tarnas (žr. anų metų „U.“ koresp.). Niekio nėkad policija nesutrukdė tų susirinkimų ir jokių tyrinėjimų nedarė, kaip sako, būk tai dėl to,

kad tame nematė nėko blogo — susieina, pašoka, padainuoja, pasilinksmina ir išsiskirsto. Bet šimet gegužinė padarė didelį truksmą ir vos tik neseniai policija nurimo. Suvažiavo mat netikėtai daug žmonių apie 175—200, daugiausiai jaunūmenės abiejų lyčių. Buvo gyvi paveikslai 1) Konradas Vallenrodas ir Alfas, 2) Lizdeika ir Pajauta prie Perkūno griuvėsių, 3) Piovėjai. Paveikslai buvo gražūs ir po kelis syk rėdomi. Piovėjams pasirodžius improvizuotas koras dainavo, kalbėjosi apie tai, kas kam labiausiai rūpi ir dienai išaušus išsiskirstė. Žandarai įsiuto, ėmė slapta tyrinėt ir visokias paskalas leisti, būk tai lietuviai savo karalių karūnavoję, su dalgiais ėję rusų pient, kumstėmis caro paveikslui grąsinę ir t. p., o žmonių buvę tai net iki 1000.

Policija pasijutusi kalta, kad leido be prašymo tokiam žmonių būriui susirinkti, ėmė irgi tyrinėt. Pašaukė muzikantus, kurie per gegužinę griežė, jų teiravosi, kas ten buvo, ką darė, paskui teip pat kvotė miesto vežikus, kurie ten svečius vežė.

Bė to sprauainkas reikalavo pas save p. Jablonskį, p. Janavyčią Vine, — ant šio užsipuolė, būk tai jis tą visą sutaisęs. Galų gale per pristavą sprauainkas siuntė ant rašto užklausimus V. Janavyčiai, Janušauskiui ir gr. Dimitrui Žubovui, kurs turi arendoj Kairių dvarą. Maž daug tame laike atsirado korespondencija iš Šiaulių „Vylensk. Viestnik.“ apie tą gegužinę. Daug ten primeluota: būk tai Žubovas sukvietęs svečius, būk tai buvę apie 400 žm., būk tai visi išreiškę kalbose savo džiaugsmą ir dėkingumą carui už spaudos leidimą, būk tai nutarę išleisti laikraštį Vilniuje arba Šiauliuose ir pinigų tam tikslui surinkę, būk tai nutarę įrengti Šiauliuose spektaklį letuviškoj kalboj ir visą pelną atiduoti Raudonamjam Kryžiui. Vis tai melas. Yra tariama, kad sprauainkas savo kailį gelbėdamas liepė žydukui Lovinsonui parašyti korespondenciją išrodančią lietuvius teip lojališkais. Matyt nedrįso nubausti visų susirinkusiųjų pagal ypatingų priverstinų nutarimų Vilniaus jeneral gub., 1. XI. 03. apgarsintų, sulyg kurių yra baudžiami visi, kurie susirenka be tam tikro valdžios leidimo, nors tokiame susirinkime nebūtų nieko prieš valdžią daroma. Bijoj tur būt sueržinti daugybę Lietuvos inteligencijos ypatingai dabar — karės laike. Dabar jau yra žinoma, kad visas tyrinėjimas be pasekmių užbaigtas dar pradžioj liepos mėn.

Birželio pabaigoj p. Mykolas Janušauskis padavė per sprauainko rankas prašymą leisti įrengti Šiauliuose spektaklį, parodyti

„Velnias spąstuose“ pažadėjo visą pelną paaukaut Joniškės miestelio padegėliams. Liepos mėnesį atėjo nuo gubernatoriaus raštas, kuriame jis reikalauja prisiųst cenzūruotą komedijos egzempliori. Kadangi Janušauskis turėjo tik „Amerika pirkty“ cenzūruotą, tai nunešęs sprauninkui davė prašymą, kad vieton anos tą komediją leistų. Sprauninkas pasakė, kad principijališkai gubernatorius sutinka leisti, bet prašo pavest visą pelną Raudonamjam Kryžiui ir prižada paskui leisti ir kitokiems tikslams aukauti iš lietuviškų spektaklių surinktus pinigus, tik tą pirmąjį sykį prašo paaukaut Raudonamjam Kryžiui.

Bet Janušauskis atkartojo tik savo pirmąjį prašymą, kuriame būsimą pelną aukauja Joniškės padegėliams. Iki šiol dar jokio atsakymo nėra. Atsiranda lietuviai, kurie pataria pirmą sykį pamest Raudonamjam Kryžiui pelną, by tik būtų leistas lietuviškas spektaklis, by tik būtų jau precedentas; nors ir jie numano, kad toks pasiūlymas kompromituotų lietuvius.

Miliauskis gavęs jau Vilniaus cenzūros leidimą atspauzdinti savo rankraštį koki ten vaikams skaitymėle tik neturi pinigų jo atspauzdinimui. Spaustuvininkas Minskeris reikalaujasi už 2000 ekz. 300 rb.

Nuo šv. Jono jau įkurta didoka krautuvė Šiaulių vartotojų Draugystės. Prie tos draugystės daugiausiai priguli sulenkėję miestiečiai, sodiečių nedaug tėra sąnarių. Krautuvės vedėję pasamdė lenką iš Varšuvos, kurs prakalbintas lietuviškai atsakot rusiškai, o dabar tai net užgina kalbėti lietuviškai vaikams, krautuvėję tarnaujantiems. Bet ant gatvės parašas buvo „Šiaulių Vartotojų Draugystė“ lietuviškai. Lietuviai tame užrašė patėmijo tris klaidas, tai dabar tą užrašą užtepė ir naują tepa, jau be klaidų žada parašyti ir dar daugiau prirašyti lietuviškai.

Tuo tarpu dar nesimato pas mus lietuviškų knygų nors jau ir seniai spauda leista. O žmonės ištroškę laukia. Vaikai pardavinėja ant gatvių rūsiskus laikraščius sako, kad žmonės sodiečiai tankiai jų prašo lietuviškų laikraščių ir net po 25 kap. už numerį žada mokėti.

Sako, kad Petrapilyj cenzoriu lietuviškos kalbos užtvirtintas prof. Volteris; o Vilniuj noris būti cenzoriu išgama Liutostauskis; iš visur varomas, čia nor prisiglausti: lietuvius derydamas nori jų rykšte būti ir už tai pinigus imti, o pats gi lietuviu gimęs augęs.

Pas mus subruzd, jaunucmenė ypač, mokyties lietuviškai. Pernai žiemą jau pradėjo, o dabar vis kas kart daugiau atsiranda besimokinančiųjų skaitlius. Tik gaila, kad iki šiol nesusikūrė į knopeles — galėtų ir greičiau ir geriau išmokyti kalbos, o be to pažinti mūsų dalykų, stovį ir griebties prie praktiško darbo. Pasklidai einant, maž te galima nuveikti ir geriausius norus turint. O tų norų jug rodos nestoksta mūsų jaunuomenei. Iki šiol vis tik bandė susieiti, susipažinti; tam tikslui po vakacijų buvo susirinkimai; susieidavo po 30 žmonių ir daugiau; bet sąryšių maž teuzmezgė — trūksta daugeliui drąsos ir iniciatyvos. Stebėtina, kad mergaitės, kurių mažiau tėra, vis iki šiol parodė daugiau iniciatyvos ir drąsos negu vaikinai.

Rengiama Lietuvių savytarpinės pašalpos draugystė. Įstatymai jau sustatyti pagal esančiųjų panašių lietuvių draugysčių kituose miestuose kaip tai Petrapilyj, Rygoj, Vilniuj. Įstatymai sustatyti su tam tikromis permainomis. Dabar jau bus tie įstatymai aiškinami darbininkams ir amatininkams, kuriems naudinga būtų prigulėti, jų bus tie įstatymai dar syki apsvarstomi ir galų gale parašai renkami. Tuo tarpu nužiūrėta apie 30 žm. gan tikusių tokiai draugystei.

Pamažu juda Šiauliai!

Šiaulietis.

Iš svetimų šalių.

Prusuose sulaiko daugelį išeivių, iš kurių kitus gražina atgal į Maskoliją. Gali išsisukti tik toki, ką turi pasą ir yra sulaikyti atstume 3-į mylių nuo rubežiaus, ir toki, ką turi nusipirkę šipkortę nuo Lloyd'o ir Amerika-Linie kompanijų. Beto reikalaujama, kad išeiviai būtų sveiki ir turėtų tam tikrą išteklį kelionei Amerikoje. Kas nenor keliauti į Ameriką, tik kitur, tas tankiai būna gražinamas. Mat minėtoms Kompanijoms Prūsų valdžia yra leidus rūpintis emigrantais, keliaujančiais per Vokietiją. Kompanijos įtaisė Prūsų parubežėj tam tikras stovyklas su daktarais, mandyklėmis ir kt.

Todėl tie, ką netur pasą, ką arba nenor keliauti į Ameriką, arba negal tų nukakt dėlėi stokos pinigų, turi apsisaugoti, kad nepatektų į rankas policijos, arba tam tikrų agentų.

Mandžūrija. Karė tebesitęsia. Port Arturas da neapimtas galutinai, bet japonai jau yra šale miesto. Apgultieji

jau senei valgo arklieną. bet ir tos jau pristoko. Japonai savo sostapilyj rengiasi švęst šventę Port-Arturo apėmimo. Šiaurinėj dalyj kareiviai kenčia baisų šaltį.

Maskolija. Esant vidaus dalykų ministeriu Mirskiui laikraščių cenzūra tapo atlaidesnė. „Russkija Vedomosti“ pirmiausia užsiminė apie reikalingumą tokio įstatymo, kuris apgintų spaudos laisvę. Beto tas pats laikraštis drąsiai reikalauja, kad prie valdžios būtų prileisti ir žmonių atstovai. Min. vid. dal. Mirski jau užkvietęs žemstvy atstovus ir bajorų vadus, kad apreikštų valdžiai apie šių dienų reikalus.

Nuo Redakcijos ir Administracijos.

Atsakymai.

Sandarbininkams. Trūksta žinių iš Lietuvos ir rimtų straipsnių. Jei „Ūk.“ būtų buvęs paduotas spaudon savame laike tai būtų turėjęs išeiti be „Žinių.“ Stoka žinių iš Lietuvos „us atitraukia nuo gyvenimo ir apsunkina išleidinėjimą laikraščio dvasioje mūsų gyvenimo reikalavimų.

Vilniečiui. Rašykit, meldžiami, tankiau. Raginkit ir kitus.

Liepukui. Eilės „Ruduo“ — nė šio ne to. Tik da Tamstos ausis ne visuomet pagauna tam tikrą eilių ritmą. Paveizdan: eilėse „Ruduo“ eilutė dalinasi į 4 dalis, turinčias po 3 skiemenis, iš kurių vidurinis prasitęsia. Tuo tarpu pirmoji eilutė šiaip skamba: „Kasdien silpniau šildo saulutė šviesioji.“ Mūs pataisytoji ta pati eilutė skamba šiaip: „Nesildo kasdieną saulutė šviesioji.“

Stiklui. Paveikslėlis „Prašymas“ taps sunaudotas.

Laukiniui. Eilės „Šalin tamsa!“ tinka.

Kl. Rašykit, meldžiami, ant vienos pusės lapo, ypatingai rašant žinias. Tai reikalinga patogesniai žinių suskirstymui. Meldžiame siųsti daugiau žinių; neužmirškite ir rimtų straipsnių

Kas — nors. Ačiu už prisiųstąsias žinias. Meldžiame daugiau.

Gvildžiui. Meldžiame daugiau.

Siauliečiui. Žinia tiktų „Varpui“, bet tę jį gal pasilikti vienai viena, betto turėtų kiek gulėt. Meldžiame daugiau. Raginkit ir kitus — sušūdėlius.

Atsakomasis Redaktorius J. Lapinas, Tilžėje.

Spauzdinta pas J. Schoenkę, Tilžėje.

K n y g 35 s.

1. Trumpa senovės lietuvių istorija. 1892. pp. 56	10 kap.
2. A. V. Kas kaltas? 1894. pp. 24	10
3. Kaukazo belaisvis. 1894.	5
4. Musų pasakos. 1894. pp. 26	5
5. Jurgis Kastrijotas. 1894. pp. 13.	5
6. Dr. Baltušis. Vakaras Tilviko pirkteleje. 1894. pp. 15	5
7. Krumplių Jonas. 1895. pp. 36	10
8. Trusas ir kapitolas. 1896. pp. 42	10
9. Šventmikis. Parmazonas arba baisumas Dievo rustybės. 1897. pp. 36	10
10. P. A. Apsakinėjimai apie žemę, vandenį ir orą. 1898 pp. 48	10
11. Š-s. Maskolių valdžia ir žmonės. 1898. pp. 54.	10
12. Žemaitė. Paveikslai (iš „Ukininko“). 1899. pp. 36	5
13. Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“). 1899. pp. 47	5
14. Pagaikštis. Bitės. 1899. pp. 24	5
15. Mykolaitis. Mindaugis. 1899. pp. 58	5
16. Ar dabar yra baudžiava? 1899. pp. 56	10
17. Lazdynų Pelėda. Kas priešius? 1900. pp. 32	5
18. Bitė. Tėvas ir sunus. 1900. pp. 23	5
19. Žemaitė. Valšėiaus sudas (komedija). 1900. pp. 19	5
20. B. Kova (drama). 1900. pp. 40	10
21. A. Mickevčius. Velinės. 1900. pp. 68	15
22. J. B. Grabnyčių žvakė. 1901 pp. 31	5
23. Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“). 1901. pp. 42	10
24. Lazdynų Pelėda. Sugriautas gyvenimas. 1901. pp. 29	5
25. Tv. Šunadvokatis. 1901. pp. 48	12
26. Parapija ir kunigas. 1901	5
27. Ž. „Ne gadaj“ arba Baisus sapnas. 1902. pp. 18	5
28. B. Nebepirmas. 1902. pp. 23	5
29. Žemaitė. Atminimai. 1902. pp. 23	5
30. Dvi Moterys. Velnias spąstuose. 1902. pp. 62.	10
31. L. P. Judošius. 1902. pp. 11	5
32. L. P. Klajunas. 1902. pp. 60	20
33. Karolius Jak-s. Vaidila. Originališka novelė. 1902. pp. 15	10
34. J. Barzdyla. Apsireiškimai iš žemės gyvenimo. 1902. pp. 44	10
35. Nežinomas. Rykštės. 1902. pp. 24	5
36. Irs. Seno kareivio papasakojimas. 1902. pp. 16	5
37. Dvidešimtmetinės „Auszros“ sukaktuvės. 1903. pp. 62	50
38. Tautiškas atgijimas Lietuvių ir kitų jaunų tautų. 1903 pp. 40	15
39. Žemaitė. Kunigo nauda velniai gaudo. 1903. pp. 24.	5
40. — Sodžiaus vaizdeliai. 1903. pp. 24	5

Adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpr., Fabrikstr. 27.

„Lietuva“

Sanvaitinis didžiausias laikraštis Amerikoje:

Išeina kas pietnyčia.

Prenumerata ant metų Amerikoje 2 dol.

Kitose salise 3 dol.

Adresas:

A. Olszewski

924, 33 rd. Street Station 60

Chicago Ill.

U. S. America.

„Vienybė Lietuvninku“

Literatūros mokslo ir politikos sanvaitinis laikraštis.

Išeina kas sereda.

Prenumerata ant metų Amerikoje 2 dol.

Kitose šalise 3 dol. 50 ct.

Adresas:

J. J. Paukštis & Co.

224. E. Main str.

Plymouth Pa.

U. S. America.